

Соколёнок

4/2018

ИЮЛЬ-АВГУСТ

Кард

КЪВЕ ВАЦРА САДРА АЯЛАР ПАТАЛІ АКЪАТЗАВАЙ ЖУРНАЛ

ЕТИМ ЭМИН

(1838-1884)

«Чал Эминан халкъ лугъудай тІвар ала»

Инсаниятдиз дунья гьейранардай затІар, ксар, вакъияр гзаф чида. Дегь заманайра арадал атанвай Египетдин мифар, арабрин хкетар, агъзур йисарин идалай вилик кхьенвай лезги ктаб «Гъетерин улуб» девиррилай девирралди давамариз, лезги миллетди арадал гъанвай эпос «Шарвили», грекрин дуньядиз машгъур «Иллиада» ва «Одиссея», урусрин «Игоран полкуникай гаф» ва хейлин маса яратмишунар гъахътин шейэрикай я. Вахтунин къадагъаяр алудиз, абуру чаз яргъал гъетери хъиз, гагъ туьхуьз, гагъ къизгъин жез, экв гузва.

Амма чаз вахтунизни, манийвилеризни къадагъайриз муьтІуьгъ тахъай ксар, абурун яратмишунар таниш я: Гомер ва Данте, Шекспир ва Гете, Байрон ва Пушкин, гъа икІ са къадар масабур. Чи играми шаир Етим Эмин и жергеда чка къунвай, ихътин дестедик хъуниз лайихлу хъанвай кас я.

Алай 2018 лагъай йис Е.Эмин хайидалай къулухъ 180 йис тамам жезва йис я. 20 йисан идалай вилик, а йисар дуланажагъдин рекъай четин йисар тиртІани, Эминахуьруьн майданал халкъ вири сад хъана шаирдиз зурба памятник эцигна. А памятникдал «РикІ алай шаирдиз къадирлу халкъдин патай» гафар кхьенва.

Е.Эмин юбтлей гъар сеферда халкъдин сувар хъиз, КІару хъиз, Цуькверин сувар хъиз, Шарвилидин сувар хъиз къиле физва. Самур вацІун къве патани яшамин жезвай лезгияр Эминан чІехивилиз руьгъдин къакъанвиллиз икрам ийиз, шаир хайи халкъдиз гъикъван истеклу ятІа мад ва мад сефер тестикъариз кІватІ жезва.

Эминалай виликни лезгийриз чІехи шаирар хъана. Мисал яз. Генжеви Низами, Ширванви Хагани, Месхети Ханум, Ялцугъ Эмин, Куьре Мелик ва хейлин масабур. Амма Эмина ви-

чин шаирар анжах хайи лезги чІалал яратмишина ва гъа идалди ада багъри чІалан дережа хкажна, вичелай гуьгъуьниз къвезвай шаирризни рехъ ачухарна.

Халкъдин рикІикай яд хъвана, адал алай азаб-сузадиз зил къуна кхьенвай Эминан шаирар лезги халкъдиз хуралай чида.

Йисар гъикъван алатайтІани, Эминан чІалар куьгъне жезвач, абурун хцивал югъ-къандивай артух, абурун экв къати жезва. Эминан «Билбил», «ХупІ ярашугъ я», «Тумагъ яц», «Къах тІуьркац», «Туьквезбан», «Веси», «Дустариз» ва хейлин маса шаирар квезни гзафбуруз хуралай чида. Куьне Эминан чІалар мектебра кІелзава ва чирзава. Абурун руьгъдин къуват я. Руьгъдалди чІехи ксари халкъ агудда, абурун миллет сад ийидай чІехи къуватдиз элкъведа. Гъар са зурба шаирдин гафунихъ миллет руьгъламишидай, ам хкаждай къуват ава. Етим Эминни гъахътин шаир я.

Адан гаф, цІар япарихъ галукъна алатдайди туш, ам рикІин дувулда ацукъдайди, ана мугна, амукъдайди я.

Йисар, девирар къвез алатзава, амма Эминан тІвар, Эминан цІар къвердавай чаз мадни сейли жезва.

Чи алимри, литература ахтармишзавай, адаз къимет гузвай ксари кхьенвай къван ктабар, макъалаяр кІватІайтІа, абурун Эминан вичин яратмишунрилай са шумуд сефер артух хъанва ва и кардин эхирни аквазвач. На лугъуди, гъар сада вичин, мад ва мад Эмин арадал гъизва, вичин рикІи кужумай къетІенвилер майилар ачухарзава. Ихътин къисмет гъар кткана жедай къисмет туш. Гъавилляй чна чаз, лезгийриз, дуньядин лап чІехи шаиррихъ галаз къуьн-къуьне туна акъвазнавай шаир хъунал дамахзава ва чна чун такабурулувилелди къакъан руьгъдин Етим Эминан халкъ я лугъузва.

Тумаць яц

Вучда вакай а гьал алаз амукъна,
Вегый ви чандиз са мерез, тумакъ яц!
Цел фир рекъе къуд-вадра вун ацукъна,
Галай гачал жунгав хъуьрез, тумакъ яц.

Пагъ атІана амукъна малар вири,
Тахсарадиз фий вун, акъван тум куьруь!
Килигайла, вичин асул я дири,
Хев авач ви цанар цуниз, тумакъ яц.

Ик1 рекъе фич гъамишанда датІана,
Рекъида гъа ви чан яна, гатана:
Галамай са к1ус тумни ви ахтІана,
Гъак1 тада вун, чандик квал кваз, тумакъ яц.

Бейчара тир и Эминаз вун акун,
Жедач, тумакъ, и хесет кваз амукъун.
Вак квай тахсир – цана тефиз ацукъун,
Амай мешребриз зурба яз, тумакъ яц.

Им заз еке зулум хъана:
Къах т1уьна куьтягъна каци.
Хелвет гъатна, зун тахъана,
Хуп1 шадвал темягъна каци.

Кацин сиви къуна хъи къуш!
Зи рик1елай и кар физ туш.
Зун гъайифди хъурна бейгъуш,
Вичикай хан, шагъна каци.

Къах акурла, хъана кац шад,
Кас галачиз гьалтна вич сад.
Т1иш хк1урна, атана дад:
«Чан!» – лагъана, п1агъна каци.

Фагъир Эмин, ваз акур кар!
Къяна адаз яхъ са ракъар,
Ат1ут1 адан т1ишни п1узар,
Гъакъван зун икрагъна каци.

Балкѝан КВАХЪАЙЛА

Агъа, за ваз ийир минет-дад ава:
Са залумди зи рикѝин гъал атѝана,
За ваз лугъур дертлу гъамар мад ава,
Ви къаншардиз ишез-ишез атана.

Пуд югъ хъана за са балкѝан къачуна,
Жув къуллугъда даим аваз акуна.
Са регъятвал жуваз бегъем такуна,
Залумди «ам ваз герек туш» лагъана.

Аман, агъа, зи гъал ачух аку ваз,
Къелетна за – акъахна абруз акваз,
Кѝани метлеб вуна куъмек гун я заз,
Гъи касди зи балкѝан къуна тухвана.

Лугъуз хъана: «Къе гъакѝ экъечѝ хъана вун,
Са югъ я ваз муьгълет, зулумкар я зун».
Ван хъайила, зи чанда гъатна зурзун,
Къведай рекъе за зи мет-къил гатана.

Етим Эмин шеда – аман, са чара!
Зи рикѝ кабаб хъана, сефил я пара,
Нивди дуствал ийин за, нивди ара?
Ийир-тийир квахъна, къе зун къурана.

Женнет багъдай атай хътин,
Асул буракъдин тай хътин,
Гъич санани тахъай хътин
Кияр шив ваз мубарак хъуй.

Ихътин шив жеч Дагъустанда,
Фарси, Ямен, Туьркистанда,
Араб, Ажем, Гъиндистанда,
Кияр шив ваз мубарак хъуй.

Алукѝнава къизил егъер,
Женнет багъдин бахчад бегъер,
Акъахайла – гарун тегъер,
Кияр шив ваз мубарак хъуй.

Ханбиче
ХАМЕТОВА

Ингье члехи Эминни чи хтанва
Шарбуздагъдин рагал алай буьруьнж яз.
Яд алатIа чи къастунин къилинжрал,
Къве гъилни къе къакъаждай югъ атанва.

Зи лезги чил, виш йисарин азабар
Кужумай вун архаин туш, секин туш.
И авай гъал секин хьунни мумкин туш
Серсер я вун, авунвай хьиз запабар.

Мягътел я вун, акваз бязи эркекар,
Абур хуьзвай, гапур квахъай къакъар хьиз.
Сабур къазвай, чIур тежедай къарар хьиз,
АлукIнавай гъилел лацу элжекар.

Зи азиз чил, гъикъван вуна чIудгунар
Аладарда, са Шарвили хана тур.
Вучда чакай, хуьн тавуртIа ви хатур,
Гъикъван вахт я умудаллаз акунар.

Турни къалхан, перни каца гъиле яхъ,
ЧIередик муг кутаз тамир байкъушдив.
Хци зигъин тухуз тамир бейгъушдив,
Хайи чилин гъар са ккIал – къеле яхъ.

Къуй, чил хвена гъилерал къабар хъуй,
Лацу элжек – им эркекдин мешреб туш.
Мукъаятвал – гардандавай са еб туш,
Гъажи-Давуд хтайдакай хабар хъуй.

Гуьмбет хана Шарбуздагъдин къванерал
Къилиз фейи весийрикай сад ятIа,
Чи хивевай къилин буржи мад ятIа
Къуй, лекьер къвез ацукърай ви къуьнерал.

ХЪАРТАСВИ ШАГЪВЕЛЕД

Етим Эмиаз

«Етим» лугьур тІвар эцигна на жувал,
«Етим» туш вун, лезги халкъдин чирагъ я,
Тебиатди ибаратнавай цавал,
Гъамишалугъ, туьхуьн тийир са рагъ я.

Шиирар ваъ, кхъейбур я гегъверар,
Я канач, цивайни тухуз жедач,
АлатнатІан вишдалай пара йисар,
Абрун къимет садрани агъуз жедач!

Азадвилихъ магърум хъана уьмуьрда,
«Фана дунья» гъа фанад яз амукънай,
Халкъдин гъевес хкажна гъа девирда,
Азадвилин шагъвар рикІихъ галукънай.

Ахварикай хукудна на инсанар,
Къуват гана зайиф хъанвай рикІериз,
Ви шиирар хъанава чаз дарманар,
«Эквер хкай» къе лезгидин вилериз.

Къе зи халкъдиз авачІани къулайвал,
Лезгид рикІе азадвилин звар ава,
Халкъдин шаир Ханбичеди лагъайвал,
«Чал Эминан халкъ лугъудай тІвар ала!»

ПЕТР КАРЛОВИЧ УСЛАРА КІВАТІАЙ ЛЕЗГИ МАХАР

(Эвел 3-лагъай нумрада ганва)

Хатай-Хутай вилаятдин пачагъ-дихъ гъар са жуьре майваяр авай хъсан багъ авай къван. Са багъ-манчидилай гъейри гъич са касни и багъда къекъведачир, амма Фалфараш-Ахун тІвар алай сикІ и багъдик кткана, гъар са чІавуз къвез вичиз емишар нез хъфида.

Къаркай са къуз багъманчи килигайтІа, вичин багъда ничхирдин гелер ава. Идани им къуна кІанда лагъана фикирна, багъда ракъар къяна, ракъарин къулал са тике тум кутІунна.

Са къуз сикІ атана багъда къекъ-ведайла, идаз тумунин тике акуна. Им гзаф шад хъана. Аллагъдиз шукур хъуй, гила зи бахт ахъа жезва лагъана идаз тум нез кІанзавай. Амма ида вичи-вичиз лагъана: «Эй, Фалфараш-Ахун, ваз ктабрай акуна хъи, темягъди итимдин къилел бала гъида лугъуз. Белки, тум инал ваз амал ийиз багъманчиди эцигна жеди». КъуЛухъди хъана акъвазна ида фикирна: «Къегъалдиз баладихъай кичІе жеч, и тум Аллагъди заз гайи нямет я, за им тІуьн тавуна тач». Тумунив агатиз кІанзавай ида мад вичи-вичиз лагъана: «сабур тавуна за икІ ахмакъвал авуртІа, къияматдин къалди халкъари чпин арада зун мисалдик кутаз лугъуда: вун флан сикІ хъиз ахмакъ хъанвани? Хъсан кар ам я хъи, за са ахмакъ жагъурна адаз лугъуда: заз са тум авай чка

акуна, ша чун фин, са пай заз хьуй, са пай ваз. За ам галаз хтана и тум адаз къалурда. Эгер амал адан къилиз хъайитла, тум къилди заз жеда, эгер амал авачиз хъайитла, адани за уртах яз неда».

Вичиз ахътин ахмакъ вуж жагъуй лугъуз фикир ийидайла, сикIрен рикIел хтана: идан буба Палагъмад-Ахун са къуз ктабдиз килигдайла, адаз ктабдай акунай хьи, гзаф яргъи, вилер цIару, чуру расу, сарар къери кас ахмакъ жеда лугъуз. Палагъмад-Ахундик и лишанар вири квай къван. И гафар кхъей касдикай хъел атана ида ктабдай и гафар чIурна. Мад им ктабдиз килигзавайла идаз акуна, са гъутавайдалай артух чуру яргъивун хъсан туш лугъуз. Амма идан вичин чуру гзаф яргъидай къван. Идани чуру гъута къуна, артухдак цIай къана. ЦIай куькIуьнна атана гъутухъ агакъна, гъуд кайила, ида чуру гъутай ахъайна. Ахъайла, идан чуру вири алугна. Алугайла, ида фикирна, эгер зун ахмакъ туширтIа, за зи чурудик цIай къдачир лагъана, вичи ктабдай чIурай гафар аниз кхъин хъувуна. И кар Фалфараш-Ахундин рикIел хтайла, гъа и лишанар квай сад жагъурда лагъана им тумунихъ вил галамаз багъдай экъечIна.

Фена ина-ана къекъвезвайла, идал и лишанар квай са жанавур гьалтна. Ида жанавурдиз салам гайила, жанавурди идавай жузуна:

– Вун гъинвайди я?

Ида жаваб гана:

– Валлагъ, рекъидайла заз зи бубади веси авуна, вич къейила флан лишанар квай са касдиз къуллугъ ая, чан хва, лагъана. А къалай къенин къал къведалди зун къекъвезва, бубади лагъай лишанар квай вун зал къе гьалтна. Эгер на къабулайтIа, амай уьмуьрда намуслудаказ ваз къуллугъ ийиз кIанзава заз.

– Аллагъди рагъмет авурай Палагъмед-Ахундиз, – лагъана жанавурди. – Заз ван хъанай, ам акбуллу кас я лугъуз, дугъриданни гъакІ тир къван. Хъсан я, чан хва, эгер вун зи кълиив акъвазайтІа, ви бубадин гъуърметдай вазни завай жедай къван гъуърмет авуна за вун хуьда.

СикІ идан кълиив акъвазна. Са къвед-пуд югъ хъайила, ада жанавурдиз лагъана:

– Заз са куьк тум авай чка акуна, агъа, эгер ваз кІандатІа, за ваз къалурин.

– Фена жуваз тІуьна тур, – лагъана жанавурди.

– Валлагъ, агъа, гила чи, сикІерин, сив хуьнин равз я, за сив хуьзва.

– АкІ ятІа ша, чун фин.

СикІре им дуьз пачагъдин бахчадиз тухвана, ракъарал кутІуннавай тумунин тике къалурна. Тум нез кІанзавай жанавур виликди хъайила, идан вилик квай къве кІвачни ракъара гъатна. Ракъар кІватайла, тумунин тике са къерехдиз гадар хъана. СикІре фена тум недайла, жанавурди идаз лагъана:

– Я къей хва, на сив хуьзвалдачирни?

– СикІре цавуз килигна лагъана:

– За сив хуьзвай, гила заз варз акуна, зи сив хкатна, гъахъняй за и тум незва.

Са герендилай багъманчи атайтІа, вичин ракъара жанавур гъатнава. Идани са лаш къачуна, жанавур гатана-гатана къена туна.

СикІни жанавур

СикІрез са ктаб жагъана къван. Им и ктаб ахъайна ацукънавайла жанавурдиз акуна. жанавурди идавай жузуна:

– А ви вилик квайди вуч я?

– Им зи ктаб я.

– Ваз кІелиз чидани?

– Вагъ, им вуч гаф я? Захъ яхцІур сухта ава, къанни цІуд йис я за сухтайриз тарс гуз.

– АкІ ятІа, на зи аялризни тарс гана кІанда.

– Гзаф хъсан жеда, – лагъана сикІре.

Жанавурди вичин аялар гъана, сикІрел тапшурмишна. Ида сикІревай жузуна:

– Къез кІани-такІан авани?

– Заз кІандайди ви сагъвал я,

жаваб гана сикІре, – амма ви аялриз кІуртар авун патал са тІимил кІелерин хїцикьар кІан жеда.

Жанавурди фикирна, эгер хїцикьар тухвайтІа, им айиб кар я лагьана. Идани са кьанни цІуд кІел сикІрен кІвализ тухвана. СикІре идаз лагьана:

– Мад вун гатфаралди атун герек туш.

Жанавур архайин хьана хьфена. СикІрени эвел жанавурдин аялар тІуьна, ахпа башламишна йикьа са кІел нез.

Гатфар хьайила, жанавур вичин аялрал кьил чІугваз сикІрен кІвализ фена. Ида сикІревай жузуна:

– Зи аялар гьинва?

– Кье жуьмя югъ яз акуна сухтаяр сейрдиз фенва. Кье ваз аялар аквач, вун пака ша абур акваз.

Жанавур хьфейла сикІрез чир хьа-

на, вич жанавурди рекьидай чІал. Имни инай экъечІна, фена са регъве аквазна. Жанавур пака кьуз сикІрен кІвализ фена, килигайтІа, кІвале касни амая. Идаз чир хьана вичиз сикІре амал авур чІал. Хьел атана им гьатна сикІрехъ кьекъвез. Идаз сикІ регъве жагьана. Им сикІрел тепилмиш хьанмаз, сикІре идаз лагьана:

– Я стха, на зун куьз рекьида, зи тахсир вуч я?

– Ви кьилив гвай зи аялар гьинва?

– Вуч аялар?

– Зи аялар за ви кьилив кІелиз гьаначирни?

– Вагъ, кІел авун гьинай, зун гьинай? Зи ата-бубадин пеше и регъуьз кьуллугъ авун тир, зи бубани и регъве кьена, кьад йис я зунни и регъве аваз.

Жанавурди идаз лагьана:

– АкІ ятІа, на зазни регъуьхбанвал чира тІун.

– Чирда ман. На на зазни регъуьн къванцик ви кьил кутур, за ваз регъуьн тегъерар къалурун.

Жанавур регъуьн къванцик кьил кутуна акъвазна. СикIрени фена регъуьхъ яд агалдарна. Регъв элкъвенмаз, жанавурдин кьилин хамар алаж хъана.

СикIни катна фена са кIунтIал куткунар храз акъвазна. Жанавур регъвай экъечIна, ина-ана къекъвена, килигайтIа, сикI кIунтIал алазва. Имни тепилмиш хъана сикIрел фидайла, ада лагъана:

– Я чан стха, на зун куьз рекьида, зи тахсир вуч я?

– Гъарамзада, зи аялар тIуьрди бес тахъана зи кьилни регъуьк кутуна, мад гила зун алцуардалда гъа вичи

– Я чан стха, ам зун тушир, зи

ата-бубадин пеше и кIунтIал куткунар хурун тир. Жанавур чIалахъ хъана, ида сикIрез лагъана:

– АкI ятIа, на зазни куткунар храз чира тIун.

– Чирда ман. Ша, вун и куткундин къенез гъахъа, за хран, на килигиз рикIел хуьх.

Жанавур куткундиз гъахъна. СикIре куткун храна куьтягънамаз, къве кьилни кIевирна куткун гуьнедай агъуз авадарна. И гуьнедин кIане хипер гваз чубанар авай къван. СикIре гъарайна:

– Я чубанар, инай къвезвай куткунда куь хипер недай душман ава!

Чубанар килигайтIа, куткунда жанавур ава. Ибуруни им гатана-гатана къена.

Мурод Саид Бодедим шуркунт

MAX

(Эвел 3-лагъай нумрада ганва)

Шуркунтдин МАНИ

Яру хъана, некъи хъиз,
Сегъердин хъуькъвер,
Ал ракъинин ажайиб
Галукъна эквер.
Аламатдин югъ я къе –
Виринра нурар:
Ял ягъир члав-бахт ганва
Шуркунтдиз, дустар!

Ингъе незва рехида,
Чранвай газар.
Рекъе гъатда чун вири,
Галайнихъ чуларар.
Неда-хъвадай затарай
Ацланва къапар:
Ял ягъир члав-бахт ганва
Шуркунтдиз, дустар!

Зарб луварри-клекерин
Гатазва къвалар,
Кеф чугвазва къзари,
Авайна ятар.
Къулухъ тазва, таниш тир,
За гъаятни вар:
Ял ягъир ч'ав-бахт ганва
Шурк'унт'идиз дустар!

Аквазва заз булутар,
Памебагдиз ухшар.
К'иват'изава за, ял галай,
Цуькверин к'унч'ар.
Ракъинини Ватандал
Хъичезва нурар:
Ял ягъир ч'ав-бахт ганва
Шурк'унт'идиз, дустар!

Къацу ч'урал манидин
Эк'яда ялав.
Рагъдандихъай бадедин
Хъфида патав.
Зи сагъиб заз багъа я –
Авач гъич къадар:
Ял ягъир ч'ав-бахт ганва
Шурк'унт'идиз, дустар!

(Къат'ама)

*Урус ч'алай туржума авурди
З.Къафланов я.*

Къисмет

Тиче

Зи тІвар Рагъим я. Амма вирида мектебда заз Къам лугъузва. Ам зи лакІаб хъанва. Дуъз лагъайтІа лакІабар чи классда чІехи паялрал ала. Амма зун зи лакІабдал рази туш. Захъ галаз са суъреда ацукънавай Саидаз вирида профессор лугъузва. Ам отличник я, гъихътин суалдиз хъайитІани жаваб гуда. Чидач а чирвилер ада мус къачузватІа. Гила заз Къам вучиз лугъузватІа ахъайни. Накъ чи бахтуни гъана, эхиримжи тарс хъанач. Лезги тарсар гузвай Фаизат муаллим азарлу хъана, чун са сятинин вилик кІвалериз хъфена. Хтана зун кІвализ. КІвалени бахтунал туъш хъана. КІвале касни авачир. Им икана жедай кар тир. Экуънахъ мектебдиз фидайла ихътин бахтлу югъ жеда лагъана за фикирнавачир.

РакІарал аламаз сифтени сифте за портфель зи вил хкІан тийир хътин са пипІез гадарна. Гила зун жуван къайгъуйрал машгъул жеда Абурни лагъайтІа захъ гъамиша хъиз са хара хъанвай.

Сифтени-сифте кІвализ кас хкведалди телевизор кутуна, дивандал ярх хъана. Къаткай чкадал зи рикІел «Вахт вацІ хъиз акъвазун тийижир затІ я, вахтунив къенятдив эгечІун герек я лагъай дахдин несият рикІел хтана. Къарагъна, пакадин тарсар гъазурна кІанзавай. Амма ихътин хелвет вахт жуван рикІиз кІандайвал ишлемишун пис кар жедали къван. Тарсарни гъазуриз зун са кубут туш хъи. ИкІ фикирна, за

магнитофон кутуна, япарал «наушникар» гъалдна ва мад дивандал яргъи хъхъана. РикІ алай макъамри сустарай заз вахт гъикІ фенатІани чир хъанач. Къил хкажайла, заз кІвалинцлал дидеди еке гъарфаралди кхъена алкІурнавай «Режим дня» гафар акуна. ам и мукъвара зи дневникда математикадин тарсарай заз янавай къведар акурла алкІурнавайди тир: мус къарагъда, мус тарсар гъазурла, мус бадедиз куъмекар гуда ва гъа икІ са виш везифа. Гъар вил хкІурла и «Режимди» зи зегъле тухузвай. Зи дуст Агъмедни гъа зун хътин режимда тунвай.

– Яда, – лагъана заз Агъмеда, – вун акбуллу гада хъиз аквада, ви келле ди кІвалахзавачни? Вун а «Режимдин» гъиляй ажуз вучиз хъанва? Са чар я ман цлал алкІурнавай. Жуван нервиар хух. КІвализ хтанмазди а чарчин чин пад цлахъ элкъуърна тур. Ваз салам – счет тамам.

– Дидеди гъар иянихъ за гъялнавай примерар, задачаяр ахтармишзава.

– Яда завазгъикъванмеслятаркъалурин. Ви къили гъич кІвалахзавач, дуст кас. Ви суьредихъ ацукънавай «профессордик» ви гаф акатдани, куь алакъаяр гъихътинбур я?

– Алакъаяр писбур туш. Меслят вуч ятІа лагъ.

– Меслят ихътинди я. А Саид къени гада хъиз аквада, вични отличник

я. Вуна адан къвалак «къарпузар кутуна», задачаяр, сочиненияр гъадавай кхъихъ, адан патай къени карни жеда, вазни са футбол къугъвадай вахтни амукъда. Имни ваз къвед лагъай меслят.

И меслятар заз гзаф бегенмиш хъана. Саидани артух гъуьжетар тийиз зав вичи гъялай задачаяр вугуз хъана. Гъа икІ бегъем са варз къван алатна. Зи дневникда математикадай 4-5 акур дидени гзаф разизвай, югъди кІинтІ-лаш, футбол къугъваз тунни кефина авай. Амма гъамиша хъиз бахтлу йикъар яргъал фенач. Муаллимди къиметар эцигнавай тетрадар пай хъувурла. Саидаз «хорошо» гъадавай кхъей заз «отлично» янавай. Саидан чин къекъифна, амма тарс куьтягъ жедалди ада чуькънач. КІвализ хкъедай рекъе Саида заз лугъуда.

– Рагъим, зун ви вилик батІул я, дуст, вуна зи тахсирдилай гъил къачу.

– Вуч батІул, вуч тахсир, Саид? Зун валай гзаф рази я. Вуна заз гъакъван куьмекар гузва.

– Ваъ, Рагъим, – лагъана Саида. Ам куьмек туш. Ам зиян я за ваз гайиди. Сифте зазни ам къени кар хъиз акунай, амма нетижада...

– Нетижада, нетижада... ваз заз язавай къиметар гъайиф къвезвани, зун валай гзаф рази я, дидедини заз гъуьнтІ гузвач. Пис низ жезва?

– Ваз жезва, Рагъим, ваз. Вун ми хъиз хкатзава, вуна ви къилив кІвалахиз тазвач. Эхирни, жуван тарсар жува гъазура, мад зи тапан куьмекдал вил жемир.

ИкІ лагъана, «профессор» Саид йигин камаралди, зунни куьчедал туна, хъфена. Заз лагаьтІа Саидакай пис хъел атанвай. Вичелай алакъдай хъсанвал ийиз гъайиф къвезвайдаз

на дуст гьикI лугьуда? Курпашман яз зун кIвализ хтана. Гила вучрай? Задачайрал алгъана кьил тIардани? ГьакIан кар я. Заз сифтедлай къа-стулан кIевивал хас туш. Гзаф фа-гъум-фikirна пакадин юкъуз зун мад Саид алакъариз алахъна.

– Саид, им види дуст патал хаинвал жезва.

– Хаинвал за ви паталай задача-яр гьялдайла жезвай. АкI яргъал фенайтIа вун лезги мисалда лугьудайвал «Гъажидин канаб хъиз» хкатдай. Вахт амаз дуьз рекеьл элячI. Жув зегъмет чIугваз вердишара.

Пис хъел атана заз мад сефер. Ки-лиг садра, отличник я лугьуз ида вич гьикI къацIал эцигзаватIа аку.

КIвализ хтана, фу тIуьна зун эн-гел тавуна тарсарихъ ацукъна. Та-рихдин тарс заз гъа садра кIелун бес хъана. А тарсунал зи гъамиша рикI алайди я. Географидайни за фад кьил акъудна. Мад атана ма-тематикадал агакъна. Заз меслят къалурайвал, къастунал кIеви хъу-ни са куьмекни ганач. Зи къасутнин кIевивал маса патахъ элкъвена. За телефондин трубка хкажна мад Саи-даз зенгяна.

– Мад са сеферда, эхиримжи се-ферда зун кIевяй акъуд, дуст. И за-дача лугьудай зегъримар сакIани гьялиз жезвач.

Чи рахунар яргъал фена. Эхирни Саид мад сеферда заз куьмек тунал рази хъана.

– Де кхьихъ, – лагъана ада. – Им дугъриданни эхиримжи сефер же-дайди зун гъавурда агъунва.

Зун рази хъана. Амма за зак фи-кирна. «Аниз чун ахпа килигда. Исятда рекеьл гъанатIа, за вун мад сефердани алакъарда. Пакадин юкъуз математикадин муаллимди задача гьялайбуру гьилер хкаж ла-гъайла, зани гьил хкажна.

– Молодец, Рагъим, – лагъана му-аллимди, алахъайла жезва гъа ва-вай. Де, къала тетрадь. За муаллим-див тетрадь вугана, рикIяй дидени баде залай гьикI рази жедатIа лугьуз шадвалзавай. Садлагъана муаллим-дин чин чIур хъана. Ада чIуькъни тавуна тетрадь зав вахкана. Вири заз килигиз къвазнавай. Ийир-тий-ир хъана амукъдавай за жуван къам чухваз башламишна.

Тарсарлай къулухъ за Саидавай:

– Ана гьикI хъанай яда, ваз «от-лично» заз мад «къвед» вучиз хъана?

– За ваз эсер хъуй лагъана гайи «гъапур-чапур» «куьмекдин» гъа-вурдани вун акъунач. За ваз кар къурдини ваз чир хъанач. Вун къам чухваз амукъна.

И дуьшуьшдилай къулухъ заз классда садани Рагъим хълагъза-мач, зи тIвар Къам хъанва. Вучин, жуван къисмет я ман.

ДИДЕДИН ТАПШУРУГУЪ

– Я, Селми, – лагъана дидеди, кье заз дердияр гзаф ава, чан руш. Гъа гила мад Айханум хала акъатун мумкин я. Къулал буран йигавайди чир хъайитла, мад ам къарагъ хъийизмайди туш. Вуна адаз «чи къулал алайди буран я» – лугъуз тахъуй.

– Хъурай, чан диде, – жаваб гана Селмиди. Диде къурак эвичиз, кьецел физ-хквез вичин кардик хъана. Селми лагъайтла, накъ амаз нинийриз булушкаяр санал цвада лагъана кибрар хъанвай юлдаш Нигерни рикелелай фена, Айханум халадал вил алаз акъвазна. Са акъван вахт алатнач, Айханум хала атана акъатна. Ам ракларай гъахънамазди Селмиди, тадиз адан вилик экъечина, лагъана.

– Айханум хала, чи къулал алайди буран туш гъа!

– Туш жеди, чан бала, – лагъана, сивел алай хъвер декъикъада квахъай Айханум хала, элкъвена квалаяй экъечина. Гъа и арада кьецелай хтай дидени квализ гъахъзавай. Агъвалатдин гъавурда акъур дидедиз вуч ийидатла, вуч лугъудатла чизмачир. Яраб вуч авун лазим тиртла?

КЪВЕЗ ЧИДАНИ?

Мичекдикай инсандиз
душман
вучиз
хъанва?

Гатун юкъуз чими ракъиник ацукънавайла, ял язавайла япал шуькӀуь сесиналди вичин писпи ягъиз атана инсандин къеџил чкадал мичек ацукъда. Адет яз адан мизмиз гъиссайда ам лапашдалди яна рекъида. Мичек къейи чкадал са гъвечӀи яру тӀвех, жизви вили къатӀудай ивидин стӀал аламукъда. Дуъз лагъайтӀа им са гъвечӀи женгина лап хаталу душмандал гъалибвал къачун я. Куъз лагъайтӀа мичекри югъ-йиф талгъуз чи япай акъудзава, чи нервийрал къугъвазва, класзава, иви хъвазва, чи хамуна квал тазва.

Амма и гъвечӀи къулайсузвилералди куътягъ жезвач. Мичекри лув гуз, им ам класиз, мизимзралди цӀаяр къведай, къиздирмадин ва маса азарар чукӀурзава. Лугъуда хъи мичекри дуньядал сифте империяр, гъукуматар хъайи грекрин. Румавийрин вилаятар чкӀуруникни пай кутунва; хейлин цӀийи чилер, чкаяр ачухай сиягъатчийрин къилизни яд чимийна. Мичекар сеbeb яз лап чими уьлквейра чпин бинеяр тӀимил кутаз хъана. Амма югъ-къандавай илим вилик фена, инсандиз а азарихъ галаз дяве тухуз чир хъана.

Алимри лугъузвайвал иви хъвадай мичекар анжах дишибур я. Эркек мичекри векьер-къаларин, гъар жуьре набататрин миже хъвадалда. Ажеб хъана гена гъакӀ къванни хъайиди. Диши мичекри лагъайтӀа хамуниз вичин мизмиз сухайла жезвай

гъвечӀи тӀуьквендиз вичин бедендик квай къетӀен жуьредин са стӀал цазва. А стӀал цайила мичекдиз гъвечӀи тӀуьквендай иви хъваз регъят жезва.

Куь рикӀел аламатӀа, мичекди класай чка ква жада. А квал гъа стӀалдивай я. Лугъуда хъи, эгер вичи цайи стӀалдихъ галаз иви хъваз агакъ тавур мичек къейитӀа, ада класай чка геждалди яруз, квал кваз амукъда.

Вич гъвечӀиз акваз, мичекдик гъахътин аламатар ква.

ГЪАЙВАНРИЗ КЪЕЛ ВУЧИЗ КІАНДА?

Инсанризни гъайванризни къел кІан хъун тІебиатдин сир я. Инсанди къел ишлемишиз агъзур йисар жезва. Дегъ заманда Мексика тІвар алай гъукуматда Аллагъди чеб къелевай магърум яз тун тавурай лугъуз Аллагъдиз садакъа яз гъар йисуз са гуъзел руш къурбанд ийиз хъаналдай. Мадни лугъуда хъи, душтагъда авай касдиз са къадар вахтунда къел квачир тІуьн гуз хъайитІа, ам дели жедалда.

Чи беденра къелен яд къекъезва. Яваш-яваш ам гагъ гъекъ яз, гагъ шел яз ва маса рекъерай хкатзава. Хкатай къадар къел чи бедендиз хтунни чарасуз я.

Чилин винел виридалайни гзаф къел гъуьлуьн ва океанрин цик ква. Къураматрал адан къадар хейлин тІимил я, гъамни марфари, селлери гъуьлериз, океандиз хутахзава.

Гъайванрикай рахайтІа, абур дегъ вахтунда гъуьле яшамиш жезвай агъалияр тир. Абрун беденда ивидин чкадал къекъезвайди гъуьлуьн яд тир. Чилел экъечІайла я гъуьлуьн набататрай хъиз, я гъуьлуьн церай хъиз бегъем къел абуроз жагъанач. Гъавиляй абур къелел къанихдиз тепилмиш жезва.

Вягъши гъайванар лагъайтІа масакІа я. Абуру садбуру масадбур недайла, а якІук бес къадар къел жезва, артухан къел герек къезвач.

Тече

ЭЦЯГЪУНАР, ТАРИФАР

***

Ануш, Ануш,
Ризин калуш,
Патахъ кьве кІвач
Хъана аруш.
ТІушунмир на
Югъди кьаруш,
ЭчІягъа кьеб,
Я гада – руш.

***

Чинал тІветІел алай Цми,
ЧІехи бапІах алай Цми,
БапІахдикай вил кьалура,
ЧІар алачир кьил кьалура.

***

Гафунал кІеви я МетІ,
Кьвед я рикІ алай кьимет.
Куьчебасан жемир, МетІ,
Вилер чуькьвез шемир, МетІ.
Тарсар кІелиз ацукь, ша,
Ваз дневникдин язух ша.

***

Жагъунра кьил эцямир,
Ксай кацик кецямир.
Бедрягъ жемир, Гьасан вун,
Вун дана туш, инсан я.
Кьилел кІерец ацукьна,
Дидедин кІар галуьна.

***

Магьи, Магьи, Магьи руш,
Лагъ бадедиз мани руш,
Кифер кьифрен тумар я,
Мани адан гьунар я.
Манидик кежйава,
Псиди хьиз «мявзава».

***

КІир кьалуриз хьуьрезва
КьепІинавай Пери руш.
РикІ алай руш гьуьлезрал,
ТІвар хканвай сейли руш.
КьепІин тарцел гьил ала.
Вал хзандин вил ала.

***

Рахадайла верг жеда,
Къуршахра Мус хьикьиф я.
Кьинер кьурла мерд жеда,
Тарсара Мус са кьиф я.
Зурзада Мус – «кІубанди»
Руьгъ аватна дабандиз.

***

Са гъафтени алатнач,
БатІришри тІиш ахъайна.
Шагъпаз руьгъдай аватнач,
Тухузва вич агъайна.
Чемпион я мягъледин,
Къал къачунва киседи.
Дахди гъунар саймишна –
ЦІийи кедар багъишна.

***

Сес къалурдиз шеда хва,
Вакай Тарлан жеда, хва.

***

***

Сад лагъай классдиз физ гъазур
жезвай Мурад, са еке кацни къужах-
да аваз, куьчедай кІвализ хуьквезва.

– За чаз пси гъана, бах! – шаддиз
лугъузва ада.

– Ву-у-у, я чан бала, чна псидикай
вучда? Чи кІвале къифер авач хьи?!
– тІуб сарарик къазва Мурадан бах-
ди, мягътел хъанваз.

– Кац хъанани, къифер жагъида,
бах, ваз къайгъу жемир. Абур за зи
дуст Селимавай гъида. Абурун гъуьр
авай кІвале къифер ракъари къаз-
вайди я. Гъабур гъиз, гуда за чи пси-
диз!

***

Школадай хтай сифте сеферда сад
лагъай классдиз кІелиз фейи Мура-
даз дахди суал гузва:

– Гъан, гъикІ я, чан хва, школа бе-
генмиш хъанани ваз?

– Са акъван ваъ, – къуьнер агаж-
на, чин цуру авуна Мурада.

– Вучиз?

– Школа майдандин и къиле эциг-
нава, захутІ-атІа къиле. Малимди-
вай ихтияр къачуна, аниз фидайла,
дакІаррай виридаз аквазва.

– Ваз гъикІ хъана кІанзава, чан
хва?

– Школа майдандин а къилиз акъ-
удна, захутІ – и къилиз! – викІегъдиз
жаваб гана Мурада.

Шаир жеда Эмин хъиз,
Машгъур ашукъ Шприн хъиз.
КІани пеше хкъягъа,
Ачуха туьд, кекаягъа.

***

Шаирди куь къилихар,
Тарифарни синихар
Къалурзава сенят яз,
Хийир-дуьа ният яз,
Хъун кІанзава куьн дуьзбур,
ЧІехи хъухъ, чи азизбур.

Къвед лагъай тарс куьтягъ хъайи-
ла. КІватІи-КІватІаша муаллимдиз
лагъана:

– Я муаллим, зи сас тІазва-е.

– Сас? Ахъая кван сив.

КІватІи-КІватІаша, сив ахъайна,
вичин вири лацу живер хъиз акваз-
вай сарар къалурна.

– Гъи сас я? – хабар къуна муал-
лимди.

– Чидач, – лагъана ада, – зи
рикІелай бахдивай хабар къаз алат-
на. Ада гъакІ «сас тІазва» лагъ, чан
хва, лагъанай.

– Вучиз?

– Бес данаяр хуьдай нубат къе
чиди тушни?

***

КІватІи-КІватІашан чІехи стхади
ксанвай вахаз тунвай къве ичини-
кай сад тІуьна.

– Вуна ам вучиз тІуьна? – хабар
къуна ада стхадивай.

– Зун ягъалмиш хъана, стха чан,
– гъайиф чІугвазвай саягъда жаваб
гана стхади. – Минет я, вуна дидедиз
а ич тІуьрди зун я лугъумир.

КІватІи-кІватІашаз стхадин язух
атана. Ада диде багъдай хтайла, ла-
гъана:

– Я де, вахаз тур ичерикай са ич
тІуьрди Селим туш-е.

Табасаран халкъдин рикI алай шаир, гьикаятчи ва таржумачи Шагъвелед Ибрагьимович Шагъмарданов 1948-йисан 20-апрелиз Хив райондин Яргилрин хуьре уьмуьрдин къужахдиз атана.

Ада – табасаранрикай сад лагъайди яз – Дербентдин педучилище акъалтарна, Москвада А.М.Горькийдин тIварунихъ галай литературный институтда вичин чирвилер, дунья аннамишунин теъер деринарна ва гегьеншарна.

Советрин Армиядин жергейра гьакъисагъвилелди къуллугъна хтана, вич ялавлу гьиссери, къизгъин фикирри датIана эдебиятдин, медениятдин сирлу алемдиз галчIурзавай жегьил муаллимди, жегьил шаир-писателди, багъри района муаллимвилин, мухбирвилин жавабдар везифаяр тамамарзава. Са тIимил йисарлай, Магъачкъаладиз А.Тахо-Годидидин тIварунихъ галай институтдиз илимдин къуллугъдал хквезва.

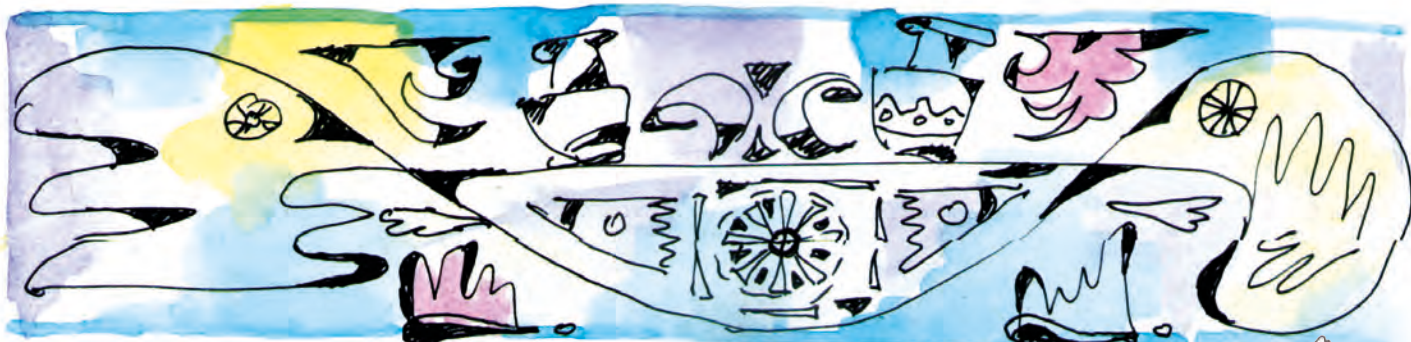
Ина кIвалах ийиз, адал Дагъустандин писателрин Союзди табасаран секциядин регьбервални тапшур-

мишзава. Алхани (саки пенсиядиз фидалди) ам аялар патал табасаран чIалал чап жезвай «ППАЗИ» журналдин къиле акъвазнава.

1990-йисалай СССР-дин писателрин Союздин член тир Ш.Шагъмарданован къелемдикай хейлин шиирринни гьикаятрин ктабар хкатнава. Абур, чIехибуруз хьиз, аялризни талукъбур я. Чкадин критики, кIелзавайбурун дестейри, чи гьуьрметлу юбилярдин гьар са цIийи ктаб, са къилдин вакъиа хьиз къабулзава. Идан себебни адахъ, пешекар писателдихъ хьиз, вичин кхьинрин хуси алем, чарадаз мукъва, ухшар тушир хатIунин къайда, рехъ хьун я. И карди ам хайи халкъдиз генанани кIанарзава. ИкI туширтIа, адан хейлин чIалар ажайиб, манийриз элкъвена, табасаран халкъдин рикIел жедачир.

«Кард» журналдин редакцияди куь тIварунихъай, играми балаяр, Шагъвелед бубадиз вичин 70 йис тамам хьунин пар квай юбилей рикIин сиркъидай мубаракзава.

Къуй вич, сагъвилинни илгъамдин шивцел алаз, датIана кардик кваз хьурай! Амин.

***

Зи даКлардихъ шехъзава цав,
Сефилиз мад зи сефил кІвал.
Хажалатди халича зав
Храз тазва, артухиз тІал.

Белки, цаву гъамлу даКлар
Гатазва са делил аваз:
КІанзава жед ийиз са кар,
Шаддай зи рикІ сефил авай.

Амма адан стІалри къвез
Гъерекат кваз гатазва рикІ.
Дердинал дерт-гъам аруш жез,
Гена пара даКІвазва рикІ.

Я тахъайтІа, зи рикІ акваз
Субайвилин есир хъанвай,
ЛугъузватІа марфади заз:
«Ви шадвилин эхир хъанвач...»

Зи даКлардихъ шехъзава цав,
Сефилиз мад зи сефил кІвал.
Хажалатди халича зав
Храз тазва, артухиз тІал.

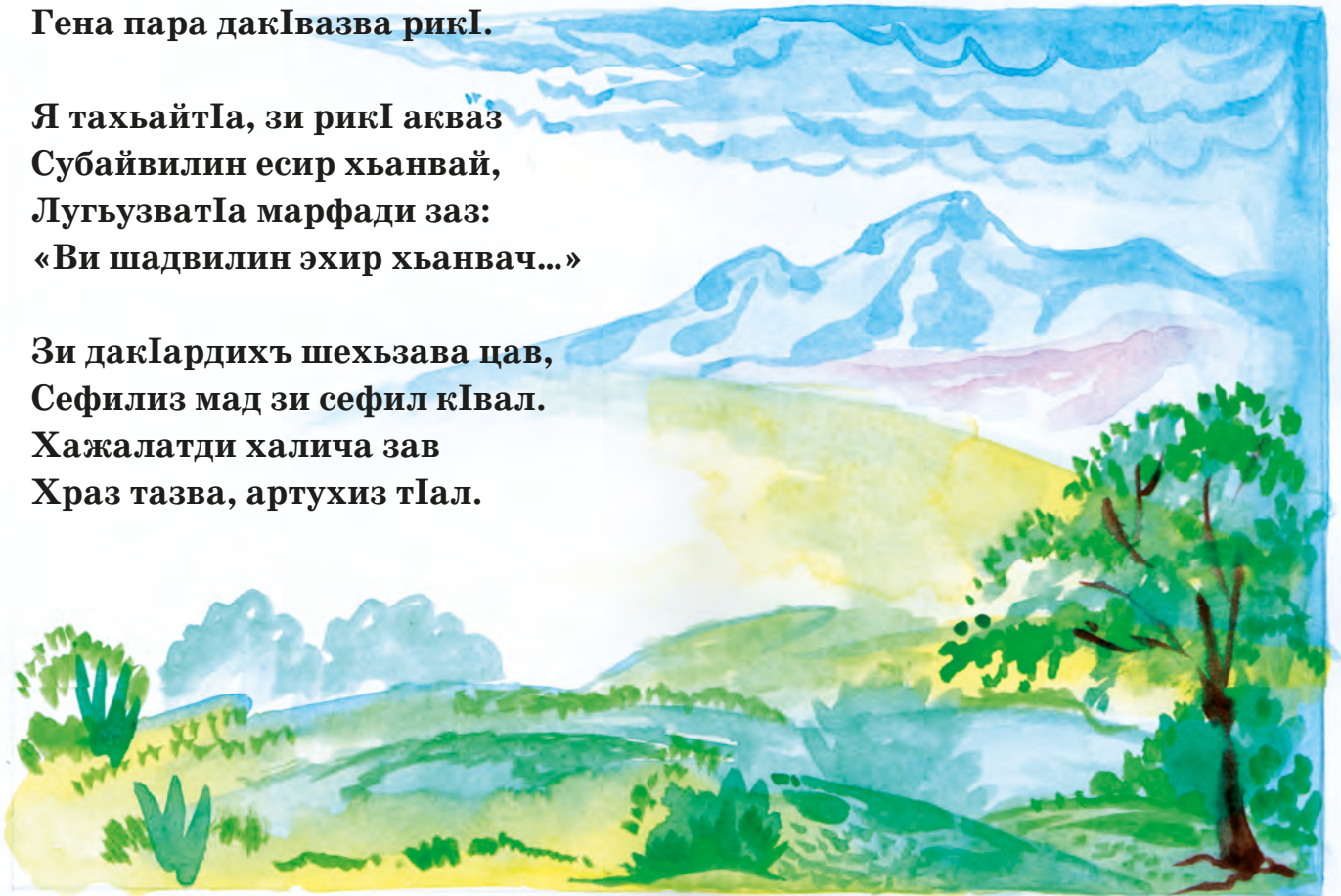
***

Чуьнгуьрдин симер хъиз,
ЭкІя хъанва чилелай
Ракъун рельсер.
Симерай
Ашукъдин гъилер хъиз,
«Дагъустандин» чархар
Катзава рельсерай.
Патан са сес,
Гаф галачиз,
Чархари шад лугъузва мани:
«Вилик – Москва!
Ая тади!
Ая тади!..»

***

Аял чІавуз кІвачеллачиз фидай зун,
Багъри чилел жуван бицІи гелер таз.
Яшлугурун рехивили, вилер къаз,
Мукъвал-мукъвал пехил хъунал
гъидай зун.

КъунватІани зи къил лацу маргъалди,
Дамахдин гар акъазвач зи цІвелера.
Зун, пехил яз, къекъвезва къе гелера,
Хайи чилел тазвай бицІи аялри.

Операда

Хуьруьн патав,
Вирел гъвечи,
Физва йифди
Хъиперин шад опера.
Чанлу алем,
Жанлу алем
Адаз вилиз кIвачин хъана.
Абрун кIвачел элкъвезва йиф,
Гарал вегъез дамахлу киф.
Векьер,
Къалар,
Нахширар –
Вири,
Операдиз яб гуз, секин хъанва.
Гъетер мадни эркин хъанва.
Чнани –
Зани зи дидеди –
Хъиперин ванциз –
Алапатдиз дуьнедин

Айвандикай яб гузва кIвалин.
Тамашачийрин залда
Секин я, секин.
Яргъавайдаври,
Хкажиз гуьгъуьл,
Зарлу ийиз чан,
Агакъзава ван.
АцIай вацра –
Элкъвей сегъне –
АцIурнава ишигъдай къе.
Опера физва,
Физва йифди.
Солистри –
Кеспи чидай артистри –
Сада садалай лугъузва хъсан...
– Квелди, диде,
АкъваздатIа опера къе,
Ван кутунвай дередик?
– Ракъар жеда, чан хва! –
Жаваб гана дидеди.

Зулун гар

Зулун гару – каци расу,
Пешиникай тарцин цIару,
Къифрекай хъиз – тум худдавай –
Вичиз кефер хкудзава.
Акъудзава гагъ ам цавуз,
Гагъ гъалчзава чилел, пац гуз.
Гагъ къаткизва ам чиг векьел.
Эцинга пеш вичин пелел.
Гагъ, тум къуна, ялзава ам,
Верчре хъурт хъиз, чалзава ам.
Гагъ пацарив ягъиз вичин,
ТIвек-тIвекзава язухдин чин.

Гагъ алкIана чилин хурал,
Гуьзлемишда пешинин гъал:

Юзун бес я – хкадарда,
ЦIай я, вири какадардай!

Мукъаятвал, язух атун
РикIелламач стIу гарун.

Ван жезвач къе адаз кушкун
Тек пешинин, чан хъанвай буш.

Агъ, зул, агъ, зул... Низ ятIа вун
Тамаша я, низ ятIа – кун...

*Табасаран чIвалай. Таржума авур-
ди Зулфукъар Къафланов я.*

Цмуча-муча?

***

Къене гъарфар авай афар
Гъарфикай жезва гафар?

***

Лацу чІурал чІулав къацар.

***

Пуд варз жеда хъубтІубхъ галаз къур-
шахда,
Ахпа къведа цуквер аваз къужахда.

***

КІвалин булах, гъурмет хуьдай яша-
рин,
Къубнуьхъ жеда сусаринни рушарин.

***

КІатІар ацІай гваз къведайди бегъе-
рар,
Ам атайла артух жеда бегъерар.

***

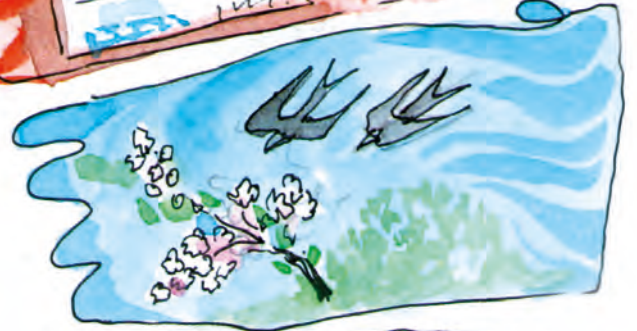
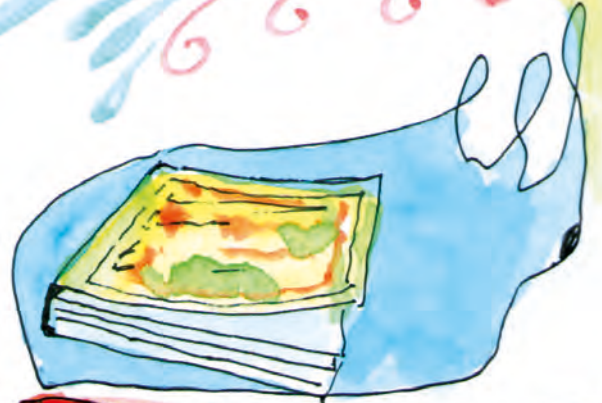
Лацу личек алай чІавуз
Цилерикай зар жеда,
ЧІулав личек галай чІавуз
Къирме жеда, хар жеда.

***

Шарагар я,
ЦицІибар туш какадин,
Шандакъар къе,
Чими къул чи пакадин.

***

Къукърум ягъиз цав туш,
Туш ам къарачи,
КІвале къал тваз,
Рахадайди алачиз.

ЙИКЪАН ЛИШАНАР

Лекъ дагъларал элкъвезватIа,
Серт хъанва цава.
Бапиш синел къекъвезватIа,
Умун я гъава.

Къвед гуьнедик эглеш ятIа,
Хуьзва шарагар.
Свал цаварлай эхвичIнатIа,
Акъатда пис гар.

Лиф чIередал къугъвазватIа,
Циф къвезва кIамуз.
ЧимчIир багъда аквазватIа,
Рагъ жеда, шаксуз.

Дурнайрин цIиргъ чкIанватIа,
ТIурфан къарагъда.
Чагъ мукунал алгъанватIа,
Серин я дагъда.

Чубарукри вацIал лув гун
Марф къвар лишан я.
Дурна тара ацукъ авур
Югъ гуьлуьшан я.

Билбил йикъа рахазватIа,
Гад жеда мублагъ.
Лиф хуьруькай яргъазватIа,
Хъанва са гунагъ.

Къушарин гъар уюн, аваз
Бегъем гъезел я.
Кард ацукъай чкани кваз
Пара гуьзел я.

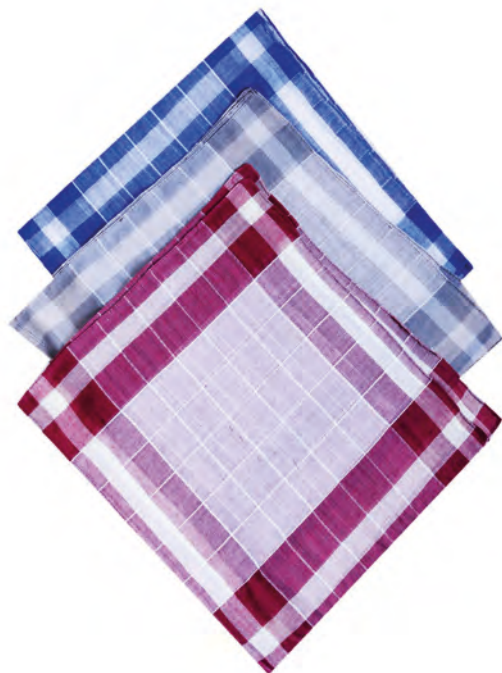
НЕР МИХЪДАЙ ЯЙЛУХАР ГЫКИ АРАДАЛ АТАНА?

Гьар жуьредин яйлухар инсанри лап къа-
дим заманайрилай инихъ ишлемишзава.
Сифте яйлухдин везифаяр кьиле тухурди
тІалунал кутІунвай чакъалдин тум тир лу-
гьуда. Ам яйлухни тир, гар ядай затІни.

Эвел вахтунин вягъшивал гумай инсан-
ри самарикай кьилел кутІундай яргъи ша-
лар храдай лугьуда, абуралди чпин пелелай
гьекъ михъдай лугьуда. Гьам сифте яйлух яз
гьисабиз жеда.

А дегъ вахтара Грецияда ва Римда сифте
яз яйлухарни салфеткаярни арадал атана
лугьуда. Абур столрихъ фу, хуьрек недайла
гьилер ва кІуф михъун патал ишлемишдай,
сейрдиз ва сиясатриз фидайла тухудай.

XVII лагъай виш йисара Французри къе-
рехрив кьирер гвай, пипІерал нехишар
чІугунвай, багъа къашар алкІурнавай яй-
лухар гьазуриз хъана. Яваш-яваш яйлух-
рин кІалубарни дегиш хъана. Сифте абур
пуд пипІенбур тир, ахпа элкъвейбур, ахпа-
ни къуд пипІенбур. Къез аквазвайвал абур
гилани гьахътинбур яз амазма абур гилани
гьахътинбур яз амазма.

Соколёнок

ISSN№0206-7978

Кард

4/2018

июль - август

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель

Министерство печати и информации РД.

Регистрационный номер
ПИ №ТУ05-00348 от 01.12.2016 г.
выданный управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор

Мурад Ахмедов

Редколлегия:

Х. Хаметова (редактор)
А. Кардаш
А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
З. Кафланов
К. Акимов
Т. Зургалова (ответ. секретарь)

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера М. Муталибов

Формат 60x84 1/8.
Уч. изд. л. 3,07.
Уч. печ. лист 3,26.
Бумага офсетная.

Дата выхода в свет 14.08.2018г.

Тираж 474 экз.

Заказ № 229.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии:

367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель:

Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
«Соколёнок» и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:

367000, РД, г. Махачкала,
ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:

litdag@mail.ru

Лезгинский язык

Индекс: на год - 63338,
на полугодие - 73906.

Цена свободная